

Een inkijkje in het werk voor de Fossielenatlas: over het geslacht *Yoldiella*

Peter Moerdijk*

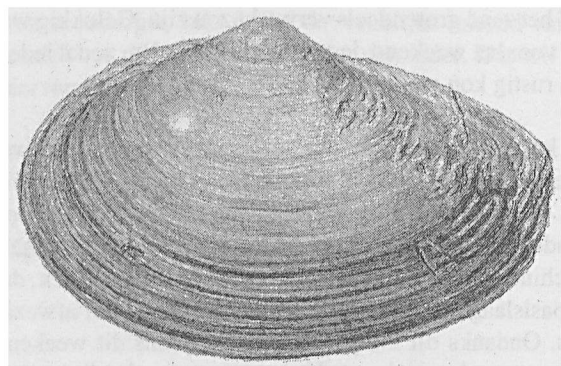
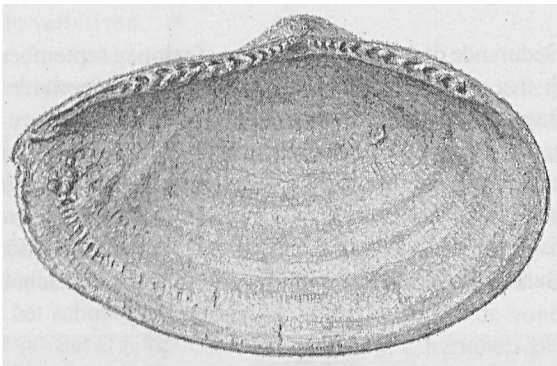
U weet wellicht dat Frank Wesselingh, Gijs Peeters, Freddy van Nieulande en ik al geruime tijd werken aan de nieuwe atlas van de fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten, kortweg een nieuwe 'Fossielenatlas'. In dit artikeltje in Afzettingen geef ik (met dank aan Frank) een inkijkje in het werk aan één van de lastige groepen die we met het oog hierop onder handen hebben genomen. Een probleem is dat we nu niet alle mooie plaatjes die Gijs Peeters heeft gemaakt, laten zien. Eéntje wel, om de 'eetlust' op te wekken.

De eerste groep die we bij het voorbereiden van de nieuwe atlas tegenkwamen, is die van de Protobranchia. Hierin zitten twee lastige groepen: de *Nucula*'s en de *Yoldiella*'s. Frank heeft zich met veel overgave in de neutjes gestort. Ik mocht de *Yoldiella*-tjes bewerken. Daarbij had ik vooral houvast aan de diepgaande verhandeling van Anders Warén (1989) van de recente West-Europese vertegenwoordigers van *Yoldiella*. Uit Van Regteren Altena et al. (1962) ken-

gelijk een goede soort en wel degelijk aangetroffen op het strand van Walcheren. Wij zagen er namelijk twee exemplaren van, beide van Domburg. Eén van die schelpjes was gevonden door dezelfde Brakman, maar pas na de publicatie van Van Regteren Altena.

Vervolgens de *Portlandia intermedia* van Van Regteren Altena et al. (1962). Ook daar bleek een en ander mee aan de hand. Van Regteren Altena et al. noemen *Portlandia arctica* als synoniem, ondermeer verwijzend naar de door Heering (1950) als *P. arctica* besproken en afgebeelde schelpjes. Maar dat is een van *Y. intermedia* te onderscheiden soort, een vertegenwoordiger van het genus *Portlandia*. De door Heering afgebeelde schelpjes zijn echte schelpjes van *P. arctica*, geen twijfel over mogelijk. Dit lijkt ook te gelden voor het door Van Regteren Altena et al. afgebeelde schelpje. *Portlandia arctica*, de echte, hebben we in meerdere klepjes en fragmentjes van Walcheren gezien.

De echte *Yoldiella intermedia* hebben we echter ook ge-

Afb. *Yoldiella intermedia* - Westerschelde, tekening van Gijs Peeters

nen we uit het eerste deel over de tweekleppigen van de 'Fossielenatlas' uit deze groep *Portlandia intermedia* (Sars, 1865) en *Jupiteria pygmaea* (von Münster in Goldfuss, 1837). Van Regteren Altena (1937) had eerder *Portlandia lenticula* (Möller, 1842) gemeld. Het gaat hier om drie verschillende soorten, die we nu alle tot het genus *Yoldiella* rekenen.

Om te beginnen met laatstgenoemde soort: *Yoldiella lenticula*. Dit is de enige soort die Van Regteren Altena (1937) noemt. Het gaat om één schelpje, van de Walcherse kust en gevonden door C. Brakman. Merkwaardig genoeg bespreken Van Regteren Altena et al. (1962) de soort niet. Ze noemen hem echter wel, maar dan als synoniem van hun *Portlandia intermedia*. Daarbij verwijzen zij niet naar Van Regteren Altena (1937). Maar *Y. lenticula* is wel de-

zien, waaronder een doubletje uit de Westerschelde (zie afbeelding) en materiaal van het Walcherse strand.

Dan de door Van Regteren Altena et al. (1962) genoemde *Jupiteria pygmaea*. Zij geven daarbij aan dat het enige bekende exemplaar verloren is gegaan. Als vermoedelijk ouderdom voor de (Walcherse) vondst geven Van Regteren Altena et al. "Anversien" op. En dat is Mioceen. De echte *Yoldiella pygmaea*, zoals de soort nu moet heten, is beschreven uit het Oligoceen van Duitsland. Een verwante vorm komt voor in het Mioceen van het Noordzeebekken. De recente verwant uit de West-Europese fauna is *Y. philippiana*. De soort is gebaseerd op schelpjes uit pleistocene afzettingen van Sicilië. Op *Y. philippiana* gelijkende schelpjes komen ook voor in pliocene afzettingen van het Noordzeebekken. Slechts één van de in het stranden- en

zeegatenmateriaal aangetroffen *Yoldiella*-tjes lijkt tot deze groep van schelpjes te behoren. Het schelpje is bij Ritthem gevonden en is daarmee waarschijnlijk van pliocene origine. Uit een vergelijking tussen oligocene, pliocene en recente schelpjes blijken de pliocene schelpjes met de recente *Y. philippiana* overeen te komen. De oligocene soort moet als afzonderlijk worden opgevat.

De laatste verrassing komt uit de collectie van Frans IJsselstein. Tegelijk met het afronden van de beschrijvende teksten bekijken we nog een aantal meldingen, die mogelijk nog nieuwe soorten opleveren. Frans was in bezit van een doubletje van een klein *Yoldiella*-tje. Hij vond dat bij Domburg. Frans had daar een scanner-opname van gestuurd en op grond daarvan vermoedde ik dat het *Y. nana* betrof. Maar ja, een doubletje, misschien is dat wel recent (ook sensationeel overigens). Het schelpje is echter geheel blauwgrijs verkleurd en ondoorschijnend. Van de opperhuid is geen spoor en dus moeten we het schelpje toch als fossiel beschouwen en nemen we deze vondst als nog mee.

In de atlas worden dus straks beschreven: *Yoldiella intermedia* (Sars, 1865), *Yoldiella lenticula* (Möller, 1842), *Yoldiella nana* (Sars, 1865) en *Yoldiella philippiana* (Nyst, 1841). Bovendien *Portlandia arctica* (Gray, 1824). Weer een lastige groep opgelost!

Literatuur

- Regteren Altena, C.O. van, 1937. Bijdrage tot de kennis der fossiele, subfossiele en recente mollusken, die op de Nederlandse stranden aanspoelen, en hunner verspreiding. Rotterdam (D. van Sijs & Zonen), 184 pp, 12 pls.
- Regteren Altena, C.O. van, A. Bloklander & L.P. Pouteroyen, 1962. De fossiele schelpen van de Nederlandse stranden en zeegaten, tweede serie, 1. - Basteria, 26(1/2): 5-16, 5 pls.
- Warén, A., 1989. Taxonomic comments on some proto-branch bivalves from the northeastern Atlantic. Sarsia 74:223-259. Bergen.

*Peter Moerdijk, Kingstraat 14, 4336 LG Middelburg, tel. 0118 - 638405, email: moerdijkpw@zeelandnet.nl